

Boštjan Jazbec

NAGOVOR GUVERNERJA BANKE SLOVENIJE

Dan slovenskih bančnikov, 6. november 2017

Spoštovani gospod predsednik vlade Miro Cerar, gospa predsednica Združenja bank Slovenije Stanislava Zadavec Capriolo in član izvršnega odbora ECB Yves Mersch, lepo pozdravljeni in hvala Združenju za vabilo in priložnost, da govorim na tem tradicionalnem letnem srečanju bančnikov, nosilcev ekonomske politike in predstavnikov akademske sfere.

Letošnja tema Bančništvo v dobi digitalizacije ne postavlja vprašanja digitalizacija da ali ne, temveč kako naj se slovenski bančni sektor z njo sooči. Tudi ne sprašuje, kdaj. Menim, da je odgovor takoj. Na vprašanje, natančno kako naj se z njo soočimo, bom težko odgovoril, ker za to nisem strokovnjak. Četudi sem večkrat presenečen nad neverjetnimi sposobnostmi, ki mi jih pripisujejo: od odgovornega za – po mnenju domnevnih strokovnjakov in izračunih, ki jih še nihče ni videl – preveliko bančno luknjo, do pridobivanja prevelike koristi za davkoplačevalce v primeru sanacije NLB, pa do tega, da odločam o reprogramiranju dolgov velikih podjetij, postavljam nadzornike bank in v Slovenijo vabim tuje 'tajkune'. Tudi tokrat bom ponovil, ničkolikokrat že, velikost kapitalskega primanjkljaja so izračunali tuji izvedenci v skladu s pravili, ki so veljala v Evropski uniji, in ne Banka Slovenije, podatke so posredovale banke same in priznajmo si že enkrat, kriza v slovenskem bančnem sektorju je bila, z

nekajletnim zamikom za svetovno, zelo velika – če primeroma navedem samo, da se je bančni sektor pred dokapitalizacijo znašel v situaciji, ko je bil, v primerjavi z letom 2008, BDP nižji za 8,5%. Krizi se ne bi mogli izogniti, bi pa bile posledice bistveno manjše, če bi vlada upoštevala zahteve Banke Slovenije in banke dokapitalizirala pravočasno, tako kot so jih drugje po Evropi. Tu velja ponoviti znan slovenski rek, da priložnost zamujena, ne vrne se nobena. V trenutkih krize se je vselej potrebno odločati, saj je odziv na krizo ključen, za odločitve pa je potreben pogum. Pogum, ki bi ga ključni odločevalci v Sloveniji v tistem trenutku morda lahko imeli več.

Še nekaj bom poudaril ponovno, za vse domnevne strokovnjake, ki zdaj zatrjujejo, da so bile slovenske banke po sanaciji preveč dokapitalizirane. Če bi bilo to res, potem bi to ugotovili v stresnih testih, ki jih je ECB naredila leta 2014, po isti metodologiji, kot so bili narejeni leta 2013. Pa niso. Ravno obratno.

Najprej, glede skladnosti skrbnega pregleda sredstev bank (AQR) z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. ECB je v okviru vzpostavitve Enotnega mehanizma nadzora (SSM) objavila Priročnik za izvedbo skrbnega pregleda bank. Pozorno branje slednjega pove, da so postopki AQR popolnoma in v celoti skladni z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP). Še več, skladnost z MSRP je, posebej, večkrat izrecno sama potrdila tudi ECB. Npr. oktobra 2013, torej v času izvedbe skrbnega pregleda sredstev bank, in nazadnje oktobra 2017, ko je izdala mnenje o postopku sodnega varstva imetnikov kvalificiranih obveznosti bank. Prav tako ne gre pozabiti, da so bile bilance slovenskih bank z dne 31. 12. 2013, ki so vsebovale ugotovitve AQR (in s tem popravke vrednosti kapitala), revidirane. V taistem revizijskem postopku pa so revizorji potrdili skladnost bilanc z MSRP, kar je samo

še dodaten dokaz, da so vse trditve o neskladnosti postopka AQR z MSRP neosnovane, napačne in zlonamerne.

Nadaljeval bom s kratkim povzetkom zmot domnevnih strokovnjakov v zvezi z regulatornimi postopki in ugotavljanjem primanjkljaja kapitala. Njihove navedbe ne ločijo med postopki regulatornega preverjanja kapitalne ustreznosti in postopki računovodskega poročanja oz. revidiranja. Povedano drugače, ne upoštevajo dejstva, da se morebitni primanjkljaj kapitala (za delujočo banko) ugotavlja v regulatornem postopku, in tako vprašanje, koliko se ugotovitev regulatornega postopka odraža tudi v računovodskih izkazih, postane podrejenega pomena. Skladnost enega in drugega je lahko pričakovana in zaželena, ni pa drugo avtomatična posledica prvega. Vsekakor pa regulatorni postopki preverjanja kapitalne ustreznosti nikoli niso posledica računovodskega poročanja.

Ukrepi bančne sanacije so slovenski bančni sektor razbremenili kar 5,5 milijarde evrov slabih posojil. Prenos slabih posojil na Družba za upravljanje terjatev bank (DUTB) in izredni ukrepi Banke Slovenije, ki so omogočili dokapitalizacijo bank z državno pomočjo in s tem zadostno kapitalno stabilnost ključnih bank, so bili najpomembnejši dejavnik ohranjanja ponudbene sposobnosti teh bank in s tem tudi celotnega bančnega sistema. Ustavno sodišče je potrdilo, da so ukrepi za ohranitev stabilnosti finančnega sistema in gospodarstva - kot je izbris podrejenih instrumentov in delniškega kapitala kot sredstvo za doseganje kapitalne ustreznosti bank – skladni z Ustavo. Ko smo že pri Ustavi Republike Slovenije, mi dovolite, da spomnim, da je v njej zapisana tudi neodvisnost Banke Slovenije, na katero nekateri prepogosto pozabljajo.

Ob ukrepih bančne sanacije bi rad izpostavil še dve ugotovitvi Banke Slovenije iz analize dejavnikov poslovnega cikla v krizi, ki kažeta na že omenjeno zamujeno priložnost pri odzivu na krizo. Analiza je pokazala, da je počasnost reševanja bank negativno vplivala na gospodarsko okrevanje. Če bi se bančne bilance pravočasno razbremenile bremena slabih posojil, bi bil naš BDP do konca 2015 za približno milijardo evrov višji. In drugič: Na gospodarsko okrevanje v letih 2014 in 2015 je pomembno pozitivno vplivala ravno sanacija bank. Historična dekompozicija poslovnega cikla namreč pokaže, da sta se dva dejavnika, ki imata opraviti s poslovnim zaupanjem – to je zaupanje potrošnikov in nagnjenost podjetij k investiranju – obrnila v pozitivno smer ravno s sanacijo bank.

Naj se vrnem na lanski nagovor, ki sem ga zaključil z naslednjimi besedami: "Podobno, kot so se centralne banke prilagodile spremenjenim razmeram in sprejele povsem nove, nestandardne ukrepe za ponovno vzpostavitev delovanja transmisijskega mehanizma denarne politike, se mora spremenjenim okoliščinam prilagoditi tudi bančni sektor. Tukaj bo zagotovo potrebnega veliko napora – več odprtosti, več samozavesti in poguma – tudi za izstop iz cone udobja."

To še vedno pogrešam, odprtost, samozavest in pogum. Ne samo v dialogu, predvsem pri sprejemanju strateških odločitev. Slovenija je tako majhna, da na celoto vpliva praktično vsaka napačna odločitev posameznika ali skupine, pa naj bo to predsednik uprave, nadzorni svet, ministrstvo ali pa vlada. Nič novega ne bom povedal, če bom dejal, da se strinjam s tistimi, ki so prepričani, da ima Slovenija veliko priložnosti, vprašanje je le, ali jih bomo znali kdaj tudi izkoristiti (tiste, ki jih še nismo zamudili), ne samo v korist posameznika, temveč v korist državljanov.

Prejšnji mesec sem v Washingtonu, v okviru letnega zasedanja IMF, predstavil položaj slovenskega bančnega sektorja. Danes ga bom predstavil še vam.

Makroekonomske razmere v letu 2017 in napovedi gospodarskih gibanj v obdobju 2018-2019 so ugodne. O tem se strinjamo vsi, politiki, ekonomisti, raziskovalci, inštitucije. V tujini in doma.

Po sedmih letih krčenja se ponovno zvišuje kreditna rast, k čemur prispevajo ugodnejši pogoji pri ponudbi kreditov ter boljša kakovost kreditnega povpraševanja zaradi razdolževanja podjetniškega sektorja in majhne zadolženosti slovenskih gospodinjstev.

Rast slovenskega gospodarstva je bila v letu 2016 3,1 odstotna in v drugem četrtletju 2017 4,4 odstotna. Bila je med najvišjimi v Evropi.

Glavni dejavnik, ki podpira gospodarski cikel je rast zasebne potrošnje in zasebnih investicij, ki se je nadaljevala ob boljših razmerah na trgu dela – padla je stopnja brezposelnosti, povprečne bruto plače so višje – in v podjetniškem sektorju.

Postopoma oživlja kreditna rast. Stopnja rasti posojil podjetjem je leta 2017 po sedmih letih zniževanja postala pozitivna. Nizke obrestne mere in boljše razmere v bančnem sektorju so se skupaj z večjo dobičkonosnostjo in majhno zadolženostjo podjetij začele na začetku leta 2017 odražati v višji rasti posojil podjetniškemu sektorju. Rast stanovanjskih posojil je v celotnem obdobju krize ostala stabilna, rast potrošniških posojil pa se je v letu 2017 pospešila. Na rast

obojih spodbudno vplivajo majhna zadolženost gospodinjstev ter izboljšane razmere na trgu dela in nepremičninskem trgu.

V prihodnosti naj bi bila zaradi vse večjega deleža financiranja iz tujine (ki predstavlja pomemben alternativni vir) in iz zadržanih dobičkov rast posojil nefinančnim družbam le postopna.

Podjetja so med krizo popravila svoje bilance.

Podjetniški sektor se je zadnjih osem let razdolževal. Za 40 odstotnih točk, s 146% v letu 2008 na 106% v letu 2016, znižalo se je razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij in je zdaj primerljivo z mediano evrskega območja. Zniževanje tega razmerja temelji na znižanju obveznosti in ne toliko na povečanju kapitala. V Sloveniji je raven dolga podjetij glede na BDP v prvem četrtletju 2017 znašala 103% in je bila nižja od mediane evrskega območja.

Stopnja investiranja podjetij se zvišuje, ob nadaljevanju ugodnih gospodarskih razmer pa je mogoče pričakovati nadaljnjo rast.

Izboljšuje se tudi kakovost kreditnega portfelja

Od sanacije slovenskega bančnega sistema leta 2013 se kreditno tveganje, merjeno z vidika deleža razvrščenih terjatev v zamudi nad 90 dni in nedonosnih izpostavljenosti (NPE), stalno zmanjšuje: delež razvrščenih terjatev v zamudi nad 90 dni se je od leta 2013 do leta 2017 zmanjšal z 18% na 5%. Po letu 2013 so slovenske banke aktivneje pristopale k reševanju slabih terjatev, povečale so obseg prodaje slabih posojil, prenesle terjatve na Družbo za upravljanje terjatev bank, izvajale so odpise terjatev, unovčevanje zavarovanj ter pospešile aktivnosti pri razreševanju slabih posojil (NPL) v segmentu malih in srednjih podjetij.

Okolje nizkih obrestnih mer vpliva na spreminjanje strukture virov financiranja. Od konca obdobja krize se je bistveno povečal delež vlog nebančnega sektorja in hkrati zmanjšal delež grosističnih virov. Tveganje financiranja ostaja nizko, vendar je stabilnost vlog nebančnega sektorja lahko pogojena zaradi naraščajočega deleža vpoglednih vlog v bilančni vsoti.

Povečevanje deleža vpoglednih vlog v bilančni vsoti in odobravanje posojil daljših ročnosti povečujeta neuskkljenost ročnosti aktive in pasive. Povprečna ročnost posojil podjetjem se podaljšuje. Zaradi intenzivnega odobravanja stanovanjskih posojil se podaljšuje tudi povprečna ročnost posojil gospodinjstvom.

Zaradi novih okoliščin se povečuje obseg likvidnih sredstev v bilancah bank.

Količnik kapitalske ustreznosti se je v letu 2016 na konsolidirani osnovi zvišal za 0,5 odstotne točke na 19,1%, količnik navadnega lastniškega temeljnega kapitala pa za 0,5 odstotne točke na 18,5%.

Količnik kapitalske ustreznosti majhnih domačih bank je kljub zvišanju še vedno nižji od povprečja evrskega območja.

Slovenske banke so v zadnjih dveh letih izboljšale dobičkonosnost predvsem z zmanjševanjem stroškov oslabitev in rezervacij in tudi zaradi uspešnih ukrepov za izboljšanje kvalitete kreditnega portfelja.

Pričakovati je, da bo oživiljena kreditna rast pozitivno vplivala na obrestne prihodke, ob tem pa ne moremo mimo dejstva, da v okolju nizkih obrestnih mer ostaja pritisk na neto obrestno maržo, to pa bi v dolgoročnem obdobju lahko povečalo dohodkovno tveganje ob še vedno višjih stroških poslovanja bank.

Posledično bi bili lahko zadržani dobički bank nezadostni za vzdrževanje primerne količnika kapitalske ustreznosti. Banke bi zato morale nadaljevati s prilagajanjem poslovnih modelov.

V Sloveniji proces konsolidacije in koncentracije bančnega sistema poteka od 90. let prejšnjega stoletja; število poslovnih bank se je s 36 v letu 1994 zmanjšalo na 24 v letu 2008 in na 15 v letu 2016. In kakšni so izzivi pred slovenskimi bankami v prihodnosti?

Oživiljena kreditna rast naj bi pozitivno vplivala na kakovost kreditnega portfelja in obrestne prihodke. Z boljšim finančnim položajem nefinančnih družb, majhno zadolženostjo, boljšim dohodkovnim položajem gospodinjstev in ugodnimi gospodarskimi napovedmi se vzpostavljajo pogoji za nov kreditni cikel.

Kljub optimizmu v gospodarskem razvoju in tudi v razvoju bančnega sektorja, izzivi ostajajo.

Dobiček bank bo v prihodnjih letih odvisen predvsem od obsega poslovanja, gibanja obrestnih mer, vztrajne kreditne rasti in parametrov kreditnega tveganja. Banke bodo morale bolj poudarjati dodatne vire neobrestnih prihodkov in dodatno uvajanje naprednih tehnologij in digitalizaciji.

Zagotovo bo sposobnost bank, da prilagodijo svoje poslovne modele s ciljem iskanja boljših donosov in optimizacije prevzemanja tveganj, eden ključnih dejavnikov, ki bo prispeval k njihovemu uspešnemu poslovanju.

Če ponovim. Nove ekonomske in regulatorne razmere zahtevajo pomembne prilagoditve vseh akterjev. In kot sem povedal že uvodoma: Podobno, kot so se centralne banke prilagodile spremenjenim razmeram in sprejele povsem nove, nestandardne ukrepe denarne politike, se mora spremenjenim okoliščinam prilagoditi tudi bančni sektor. Zato moramo biti bolj odprti, bolj samozavesti in pogumni – in končno izstopiti iz cone udobja.